

DREPTUL

LEGISLAȚIUNE — DOCTRINA — JURISPRUDENȚA — ECONOMIA POLITICĂ

APARE ODATĂ PE SĂPTĂMÂNĂ

Director : C. G. DISSESCU

Prim-Redactor : SILIU RĂDULESCU

Consilier la Curtea de apel din București

COSTUL ABONAMENTULUI
A SE VEDEA PE COPERTĂ

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
3, STRADELA SF. SPIRIDON, 3

B. P. RADULESCU
REDACTOR-ADMINISTRATOR

Mircea Djuvara. — *Natura dreptului pozitiv.*

Jurisprudența Română. — *Inalta Curte de Casație și Justiție Secțiuni-Unite.* — Constituționalitatea legilor. — Impozit. — Scutire. — Caracterul acestei scutiri. — (Inginer Săpunaru cu Ministerul de Finance).

Comisiunea Centrală Electorală. — Dreptul de vot al femeilor. Cu o adnotație a D-lui I. Ionescu-Dolj.

Curtea de Apel din Iași S. II-a. — Execuție silită. — Constație. (Herșcu și Sura Segal cu Eduard Margulies).

Bibliografie.

NATURA DREPTULUI POZITIV

Am crezut că este bine să se încerce a se introduce și la facultatea noastră obiceiul dela unele universități străine de a se începe cursurile print' o lecțiune specială de deschidere.

De aceea, din cursul de Enciclopedia Dreptului am ales un subiect de deosebită însemnătate, „Natura dreptului pozitiv“, spre a expune câteva preocupări și câteva soluțiuni, și anume tocmai acelea, cari vor forma principala preocupare a cursului din anul acesta.

Problema dreptului pozitiv este problema fundamentală a științei juridice; ea presupune în realitate și soluțiunea la întrebarea, în ce consistă obiectul acestei științe.

Se spune de obicei, chiar și de foarte mulți jurisconșulți consumați: știința dreptului este știința legilor. Adevărată să fie această afirmare? Până la ce punct și în ce sens știința dreptului este oare știința legilor, cu alte cuvinte până la ce punct dreptul în conținutul său s'ar confunda cu conținutul legilor?

Legea esta, desigur, așa cum se află publicată, în sistemul nostru juridic, în Monitorul Oficial, așa cum o cetim în anumite colecțiuni, cu pretenția să fie aplicată de judecători și de organele de stat în genere, în fiecare zi, un fapt social, după care recunoaștem anumite norme de drept; ea constituie ceea ce se numește un izvor formal

de drept, pentru că prin faptul că este publicată în formule cristalizate și definitive, ea ne arată prin forma ei care este dreptul, pe care Statul îl socotește obligatoriu la un moment dat.

Întrebarea care se pune este aceea de a ști, de ce natură este cuprinsul normelor legale, ca și al celorlalte izvoare formale de drept.

De răspunsul la această întrebare va atârna să aflăm, dacă nu cumva există și altfel drept chiar în afară de aceste izvoare formale, și atunci sub ce formă există?

De aceste probleme depinde întreaga înțelegere a științei dreptului; ele fac tocmai obiectul esențial al studiului Enciclopediei juridice, sau, mai bine zis, al Teoriei generale a Dreptului.

Ce cuprind legea? Să ne oprim puțin asupra sensului prescripțiilor ei.

Legea, oricare ar fi ea, determină anume facultăți ale persoanelor, anume drepturi ale lor. Ea arată astfel până unde se poate întinde activitatea fiecăruia, fără să încalce drepturile altora sau drepturile societății, din care fiecare face parte. Prin urmare legea, în timp ce stabilește drepturi, prin aceasta hotărăște și obligațiunile fiecăruia. Cuprinsul legii, oricare ar fi el, este așadar acela de a determina drepturi și obligațiuni.

Ce însemnează însă, a avea un drept sau o obligațiune?

Ideea că există drepturi, nu rezultă din lege. Înainte chiar de a ști, că există o lege, și chiar pentru aceia cari nici nu știu în ce consistă prescripțiunile legale, chiar pentru oamenii incuți, există noțiunea de drept. Dacă un om pune de exemplu mâna în buzunarul altuia și fără voia lui îi ia obiectul care-i aparține, oricine, indiferent de prescripțiunile legale, zice îndată: primul a făcut o nedreptate și deci nu avea dreptul să o facă.

Noțiunea de drept nu este așadar o noțiune specifică legislației, ea există de sine stătătoare în raporturile sociale prin însăși aprecierea, pe care fiecare, vrând nevrând, o face asupra faptelor sale proprii și asupra faptelor semenilor lui.

1) Lecțiunea de deschidere a Cursului de Enciclopedia Dreptului dela Facultatea de Drept din București în anul școlar 1930—1931.

În aceste condiții, legea nu face decât să consacre anumite raporturi de drept preexistente, dar ea nu le crează: ea prin sine nu inventează ideea, că există un anumit drept, ci nu face decât să ordoneze ca cuprinsul unor asemenea idei să fie respectat.

Ideea de drept este astfel în mod vădit preexistentă legii; ea este inerentă chiar rațiunii noastre, pentru că îndată ce raționăm și asistăm la activitatea dintre oameni zicem: cutare fapt este drept sau nedrept, cutare persoană a avut drept să-l facă sau nu.

În felul acesta, legea „recunoaște” anumite drepturi și anumite obligațiuni exterioare ei, consacându-le prin autoritatea legislativă.

Vom vedea îndată importanța acestei analize. Pentru moment să înlăturăm o obiecțiune, care s'a făcut.

Există o întreagă parte a doctrinei juridice, care susține că există unele legi, așa zise statute, cari ar avea de obiect nu să recunoască drepturi și obligațiuni, ci să creeze competența unor anumite organe.

Așa, spre pildă, când se crează o instituție publică de drept administrativ, se dă organelor sale o anumită competență prin lege.

Asemenea legi nu ar reglementa activitatea persoanelor și deci drepturile lor, ci ar crea numai statute legale ale unor organe.

Vom observa însă, că aceste legi, atunci când crează organe și le atribuie competențe, prescriu în realitate în ce condițiuni personale vor fi supuse jurisdicțiunii acelor organe și vor avea deci obligațiunea să se supună hotărârilor.

Prin urmare, chiar și legile statute, o putem spune, în realitate nu fac și ele decât să delimiteze drepturile persoanelor în activitatea lor de toate zilele; în ultimă analiză și ele stabilesc, până unde poate merge activitatea unora în raport cu activitatea celorlalți și cum se delimitează aceste activități între ele.

Odată această primă observație făcută, să ne punem o a doua întrebare, încercând a lămuri mai departe rostul și natura cuprinsului legilor.

Legea este oare numai un ordin arbitrar sau presupune ideea de justiție?

Chiar numai enunțarea acestei întrebări face să se presimtă răspunsul.

Este curios, cum mulți jurisconșulți, din cauza deformației profesionale, care-i face să vadă totul prin prisma unor anumite probleme speciale, nu ajung totdeauna să formuleze limpede răspunsul la această întrebare.

Este într'adevăr evident, că în principiu legea nu poate vrea injustiția. Există prezumpția, cum se spune în drept, *juris et de jure*, adică fără de putință de probă contrară, că atunci când legislatorul face o lege, o face ca să facă dreptate oamenilor. Nu s'ar putea concepe principiul absurd, că

legislatorul are dreptul să-și pună ca scop nedreptatea.

De altfel în organizația noastră constituțională, legislatorul nu are dreptul să lucreze decât în cadrul principiilor stabilite de constituție și este neînțeleș să se pună ipoteza, că constituțiunea ar fi dat în principiu dreptul legislatorului să facă nedreptăți.

I se atribuie altceva: i se atribuie competența să aprecieze, el, ceea ce este drept sau ceea ce nu este drept, așa că din punct de vedere de fapt, din punct de vedere practic, el poate să facă nedreptăți; dar din punctul de vedere formal și principial, care domină întreaga activitate legislativă, legislatorul nu poate avea dreptul la injustiție.

Aceasta însemnează însă, că legislatorul nu face altceva decât să aprecieze, așa cum se pricepe, el singur fiind în drept să o facă, ceea ce este drept și ceea ce este nedrept.

Cum apreciază el? Inventează el oare totdeauna tot ceea ce pune în lege?

Bazele fundamentale ale fiecărei legi nu sunt inventate de legislator, ele sunt în genere impuse de nevoile sociale și de conștiința societății respective.

Când s'a făcut de exemplu o lege pentru regularea raporturilor dintre proprietari și chiriași, nu legislatorul a inventat nevoia acestei reglementări. Era o nevoie reală, o suferință, care făcea pe unii să spună, că chiriașii sunt într'o stare nedreaptă, pe alții că trebuie ocrotiți proprietarii. Aceste aprecieri juridice trăiau în societate, trăiau în conștiința colectivă și legislatorul n'a făcut decât să le culeagă, să le formuleze într'un anumit fel și să dea anumite soluțiuni.

Prin urmare, legislatorul se inspiră în principiul legiuirilor sale de conștiința juridică colectivă a societății, pentru care legiferează și pe care o reprezintă. Astfel se determină scopul unei legi. Apoi, detaliile ei, le reglementează singur legislatorul, dar numai ca să ajungă la scopul astfel propus.

Principiile esențiale ale legilor vin astfel din afară, nu sunt creațiuni spontane ale organului legislativ.

Dar această conștiință juridică socială, ce este ea?

Nu poate să existe o apreciere de drept sau nedrept, fără ca să existe cazuri individuale, în cari se constată că s'au făcut dreptăți sau nedreptăți. Aceasta n'ar avea nici un înțeleș. Cazurile individuale, în cari se constată că există câte o nedreptate se repetă însă în serie în viața de toate zilele; de aceea, încetul cu încetul, printr'o operațiune logică a conștiinței colective, un curent general se ivește, purtător al unor noțiuni generale, scoase prin abstracție din acele cazuri individuale.

Nici nu se poate concepe ideea de justiție decât aplicată la cazuri individuale, la raporturile particulare dintre o persoană și alta. Nu are nici un

fel de înțeles a spune că o acțiune este dreaptă sau nedreaptă, dacă nu ne referim la una sau mai multe persoane cărora li se face o anume nedreptate sau cărora li se recunoaște o anume dreptate.

Prin urmare, în ultima analiză, legislatorul se referă prin prisma acestei conștiinți colective juridice la aprecieri individuale, pe care lumea este de acord să le facă în privința unor anume cazuri concrete, foarte frecvent repetate în viața socială; astfel nici nu ar fi nevoie de o lege spre a da o soluție.

Chiar dacă am admite, că legislatorul uneori inventează în întregime principiile legii sale printr'o operațiune pur personală a sa și că nu culege nimic din conștiința colectivă juridică a societății respective, încă operațiunea logică este aceeași. Căci legislatorul, formulând o dispozițiune generală, se gândește la cazuri individuale pe care le cunoaște și pe care le rezumă într'o formulă generală, spre a o face aplicabilă pentru cazurile individuale *similare* care se vor ivi în viitor.

Dacă este însă astfel vorba, în ultimă analiză, de fapte individuale, trebuie să se observe îndată, că aceste fapte sunt esențialmente variabile.

Nu există într'adevăr ceva individual, care să fie original și unic. Nu există doi oameni cari să aibă exact aceeași față. A fortiori, atunci când este vorba de acel element așa de subtil și complicat, care este conștiința psihologică și morală a oamenilor, desigur că nu există doi indivizi în cari conștiința lor să coincidă în mod absolut. Prin urmare, și faptele lor, luminate prin intențiunile lor, variază dela caz la caz. În fine raporturile sociale reprezintă o realitate încă mai complexă decât chiar realitățile individuale. Complexitatea lor fiind mai mare, originalitatea fiecărui raport social este și ea încă mări mare.

Astfel, legea se raportează la anumite cazuri individuale, reprezentând fapte sociale, cari nu se repetă niciodată întocmai în mod matematic, ci numai seamănă prin unele atribute ale lor cu altele, cari vin în urmă.

Dacă ne gândim prin urmare, că legea iese din fapte trecute, și că ea este făcută pentru faptele viitoare, cari se vor prezenta, pentru fapte prin urmare noi în anumite elemente ale lor, atunci înțelegem că acela care aplică legea este totdeauna nevoit să o *interpreteze*.

Nu se poate aplica legea în mod matematic și nu se poate spune că legea, în mod absolut, reglementează toate faptele viitoare. Ea este într'adevăr numai o pură abstracțiune din fapte trecute și are să se aplice în fapte viitoare, cari prin anumite aspecte ale lor nu vor fi nicidecum o reproducere în mod absolut fidelă a faptelor trecute. Tocmai acest element nou al faptelor cărora are să li se aplice legea produce fenomenul, că interpretatorul nu poate să o aplice întocmai ca la ceea ce a fost, ci este nevoit să încerce o apreciere.

De aci toată problema așa zisă a interpretării legilor.

Ea se reduce la o operațiune foarte simplă. Este încercarea de a compara faptele noi, deduse în fața judecătorului, cu faptele inițiale din care a ieșit legea. La aceasta se referă de altfel toate cercetările cari se fac spre a se pătrunde intențiunea legislatorului; este vorba de a vedea ce fapte a avut în vedere legislatorul și întrucât faptele noi, cari se prezintă judecăților se aseamănă cu acelea la care s'a gândit el.

Intrebarea este de a ști, după ce norme se vor judeca elementele noi cu cari viața reală vine mereu și pe cari ea le crează, acelea, cari, în fiecare fapt nou, se supun aprecierii judecătorului; căci judecătorul trebuie în orice caz să dea o soluțiune, chiar dacă nu o găsește în lege.

Iată în ce stă problema interpretării legilor.

Judecătorul va căuta prin anumite metode tehnice să se apropie cât mai mult în judecata sa de aprecierea, pe care a făcut-o legislatorul, atunci când el a judecat faptele trecute până în momentul, când el a legiferat, astfel încât aprecierea nouă făcută de judecător să nu apară prea mult ca o surprindere. Dar nu este mai puțin adevărat că această operație reprezintă ceva nou, care nu era în lege, un plus, și în acest sens orice interpretare a legii reprezintă o modelare a legii la faptele noi, și deci o alterare a ei.

Simțind de altfel acest adevăr profund, Napoleon, după ce a făcut codul civil și a văzut prima comentare, a putut spune într'un moment de supărare, că codul său e pierdut! El și-a dat imediat seama, că primul început de interpretare, fie doctrinară, fie jurisprudențială, reprezintă până la un oarecare punct trădarea punctului de vedere inițial.

Interpretarea modelează astfel legea spre a o face aplicabilă faptelor noi.

Câte odată se întâmplă însă că survin fapte cu totul noi, neprevăzute de legiuitor și atunci judecătorul, care, încă odată repet, trebuie neapărat, orice ar fi, să dea o soluțiune, se vede nevoit să dea o hotărâre în afară de lege, pentru că nu o găsește în lege. El o leagă atunci într'un mod cu totul îndepărtat de lege, ba chiar alteori nici nu o mai leagă de loc și interpretarea în acest caz adaugă la lege.

Sunt chiar cazuri când, ceva mai mult, interpretarea judecătorului falsifică legea, o contrazice. Sunt într'adevăr materii, în cari nevoi așa de mari se arată, încât, dacă s'ar da o soluțiune așa cum prevede legea, s'ar compromite interesele cetățenilor sau ale societății respective.

În dreptul privat avem, de exemplu, teoria eredului aparent, care nu este nicăeri prevăzută în legile noastre și care este admisă totuși de toate instanțele judecătorești; ea contrazice textele de lege și totuși această teorie este consacrată de jurisprudență.

În materia dreptului public și în deosebi în aceea a dreptului constituțional, foarte adeseori organele Statului în practica lor constantă, se abat dela lege. Aceasta o fac în orice caz de câte ori însăși existența statului este în primejdie și o cere. Așa spre pildă în caz de războiu se recunoaște uneori puterii executive dreptul de a lua anumite măsuri, care nu pot cadra cu aplicarea normală a textelor legale sau constituționale. Acest drept organele statului îl practică și în timp de pace în mod excepțional, ori de câte ori socotesc, că interesele superioare ale ordinii sunt în joc.

Judecătorul are prin urmare întotdeauna să aprecieze un fapt nou și legea nu e altceva decât un rezumat al unor fapte precedente: judecătorul găsește astfel numai o asemănare și niciodată o identitate absolută între faptele precedente și faptele cari se supun judecății sale. Aceasta este cauza profundă a dificultăților interpretării legilor, în înțeles larg.

De aceea, legea, așa cum se aplică, nici nu este la fel întotdeauna cu cea scrisă pe foaia oficială de hârtie.

Dacă noi am studia, prin urmare, numai textul de lege, nu am ști ce este dreptul, la un moment dat. Datoria juristului este să vadă cum se aplică legea, ce soluțiuni se dau de acei, cari trebuie să o interpreteze.

Nu are deci nici un înțeles să spunem, că dreptul stă numai în lege ca ceva numai de sine stătător; ceeace ne interesează pe noi ca juriști nu este numai propozițiunea enunțată de cineva într'o formă oricât de solemnă, fie chiar și de legislator, ci ceeace se aplică ca drept de organele îndrituite: acesta este dreptul pe care trebuie să îl ia ca obiect de studiu știința dreptului.

Aceasta nu însemnează însă, că legea nu trebuie luată și ea în considerare; ea este din contră, un element precumpănitor, de o însemnătate cu totul deosebită în aplicarea principiilor de drept la cazurile concrete.

Dar dreptul însuși stă în altceva, nu în textul searbăd, rece și mort, închis într'o formulă cristalizată și pusă pe hârtie; el stă în modul cum acel text se aplică în viața de toate zilele, după anumite norme, tuturor cazurilor particulare, cari se prezintă.

Prin urmare, dacă analizăm mai deaproape ideia însăși de lege, vedem, că dreptul nu se va găsi în textele înșiși ale legilor, ci în modul cum se aplică textele de lege.

Această aplicațiune constituie ceeace se numește dreptul pozitiv. Dreptul pozitiv, în acest sens, dreptul care se aplică, este viu și real, indiferent cum ar fi el formulat în textul imobilizat al legilor. Pentru a cunoaște în ce consistă acest drept pozitiv, evident că avem nevoie în prim rând de lege; ea nu este însă absolut singurul element, care trebuie să ne conducă în această cercetare.

O nouă și vie lumină apare astfel asupra problemei ce este dreptul pozitiv și în genere dreptul. Dreptul pozitiv nu stă în lege, ci în modul cum legea este aplicată.

În aceste condițiuni, dacă ne întrebăm ce este dreptul, atunci atingem un domeniu care se extinde mult mai departe decât domeniul dreptului pozitiv.

Am arătat într'udevăr, că dreptul pozitiv, așa înțeles, este un reflex al aprecierilor unor fapte individuale, cari trec prin conștiința socială și apoi prin conștiința legislatorului spre a deveni lege. legea la rândul ei influând asupra aplicărilor de fapt.

Prin urmare, înainte chiar de a se fi legiferat a existat aprecierea juridică.

Când cineva, după cum spuneam, comite un furt, prima noastră apreciere este că nu a avut dreptul să o facă, și apoi ne gândim dacă fapta lui se potrivește sau nu cu vre-un text de lege. Judecata noastră dela început stabilește un raport de drept și acest raport de drept este așa de important, că fără el nici nu ar avea un înțeles legea, pentru că din el naște legea.

Dacă n'ar fi nevoi sociale, din cari să iasă aprecieri juridice individuale, aprecieri juridice individuale, aprecieri cari să treacă prin prisma unei conștiințe juridice, nu ar avea sens legea. Însăși noțiunea de lege presupune un drept, un domeniu de drept prelegal, o serie de aprecieri pe care le facem cu rațiunea noastră asupra cazurilor individuale din viața socială. Această apreciere este în realitate staua polară, care comandă și conduce însăși interpretarea legii impunându-se chiar și judecătorului. Ea este însă ante-legală, ea există înainte de lege, căci legea o presupune.

Prin urmare, în afară de dreptul pozitiv, de dreptul care se aplică, există un drept rațional și acest drept rațional este cu atât mai important cu cât vom analiza mai de aproape în ce consistă elementul care i se adaugă, atunci când el devine drept pozitiv.

Ce face într'adevăr legiuitorul? El formulează cu judecata sa anumite principii raționale și le pune apoi o pecetie specială: proclamă anume, că aceste principii sunt voite de autoritatea publică și comandă astfel tuturor organelor publice să le aplice, presupunându-se că el are această autoritate în stat.

Esența însăși a legii, conținutul ei, este așadar luat din afară de ea, din domeniul rațional al dreptului; dreptul pozitiv nu face decât să adauge un element nou, un simplu element de voință, întrucât unei anumite formule raționale preexistente i se dă o autoritate specială printr'un ordin, care e însăși legea, de un organ recunoscut în stat.

De aceea legea nici nu e lege, decât când împlinește oarecari condițiuni de formă, de cele mai multe ori, și în special în organizațiunea noastră

constituțională : ea trebuie votată de anume organe, sancționată, promulgată, publicată.

Această autoritate va fi de altfel cu atât mai mare, cu cât este mai mare autoritatea de fapt a organului de stat care face legea și va varia în realitatea socială cu aceasta din urmă : întregă istoria dreptului o dovedește. Atunci de altfel când legea este bine făcută, ea prinde autoritate și prin satisfacerea vădită a nevoilor juridice pe care le reglementează în societate.

Prin urmare, dreptul pozitiv, așa cum se aplică și așa cum este formulat de legislator, în realitate presupune dreptul rațional : miezul lui este dreptul rațional ; când îl apreciem, când îl interpretăm, când îl aplicăm, nu putem să-l aplicăm, să-l interpretăm și să-l apreciem decât conform naturii lui, care este cea rațională.

Dreptul pozitiv nu stă așadar în lege, ci în modul cum ea se aplică. Nu este însă drept numai dreptul pozitiv. Domeniul dreptului în genere se întinde mult mai departe. Dreptul pozitiv nu face decât să ia noțiunile de drept de acolo, de unde se află, din conștiința noastră, și le aruncă în alt domeniu, acel al aplicării practice, dându-le numai o autoritate specială prin ordine de executare date de Stat.

Dar ce organ aplică astfel noțiunile raționale de drept, spre a face din ele drept pozitiv ?

În dreptul privat problema este ușoară. Când un conflict apare între două persoane, judecătorul este acel care face aplicarea textelor de lege, interpretându-le așa cum am spus. De obicei, judecătorul se ține cât mai aproape posibil de textul de lege. Dar voința instanțelor celor mai înalte este suverană, or-cum ar fi : ea se impune vieții juridice reale.

În dreptul public în genere nu avem judecători.

În afară de materia contenciosului administrativ, în dreptul public funcționarul administrativ este cel care aplică legea. Când cineva se duce cu o petiție la un minister și cere o rezoluție, în realitate funcționarul competent, care pune apostila, a dat o hotărâre și a aplicat legea. De foarte multe ori deciziunea astfel dată este suverană, pentrucă nu există mijloc de a evita executarea ei.

Prin urmare dreptul pozitiv, dreptul real, îl găsim nu numai în jurisprudența tribunalelor, dar și în jurisprudența agenților administrativi ; acolo trebuie să-l studiem în unele materii spre a vedea în ce lumină apare față de textul de lege.

În domeniul constituțional legea noastră scrisă, codul nostru constituțional, nu se aplică de instanțele judecătorești decât foarte rar, în cazurile când ajunge la Curtea de Casație în secțiuni-unite o problemă de inconstituționalitate. În majoritatea cazurilor dreptul constituțional se aplică de organele constituționale, de Cameră, de Senat, de guvern, de Coroană. În cadrul competenței lor ele decid dela caz la caz fără putință de un control

superior. De multe ori în această aplicare se observă chiar o impresionantă deosebire între ceea ce scrie în texte și ceea ce este aplicat. Cine nu vede, de pildă, în toate țările, că niciodată o constituție nu este strict aplicată în litera ei, în practica politică, la fel ca un text de lege privată ?

Regimul parlamentar, spre pildă nu se aplică în viața noastră constituțională așa cum este conceput ca teorie constituțională. Ba chiar aplicarea lui reală variază dela țară la țară. Textele noastre constituționale sunt aproape întotdeauna la fel cu cele din 1831 din Belgia : principiile sunt culese din regimul parlamentar din acele vremuri din Franța ; în regimul parlamentar englez aflăm de altfel aceleași principii. Cu toate acestea aplicarea se face într'un fel în Anglia, într'alt fel în Franța, sau la noi ; aceasta înseamnă, că într'adevăr există o deosebire enormă între text și dreptul real pozitiv al fiecărui Stat.

Această deosebire se vede mai puțin în materie de drept privat, pentrucă judecătorul, dacă este conștiincios, totdeauna caută să masheze alterarea legii prin anumite mijloace tehnice în motivarea hotărârilor. În materie de drept public, în genere, se vede mai ușor. În materie de drept constituțional, sare însă în ochi. Și dacă ne gândim că dreptul constituțional este baza dreptului întreg și în special a dreptul privat, înțelegem ce importanță deosebită are această observațiune. Căci dreptul public este baza dreptului privat ; dacă nu ar exista drept public nu ar exista legi private ; dacă nu ar exista o constituțiune, nu ar fi cine să facă legi. Dreptul constituțional și în genere dreptul public condiționează astfel dreptul privat, iar principiile cuprinse în constituțiune sunt elementele diriguitoare ale întregului drept.

Iată cum, dacă ne gândim la organele, cari aplică legea, înțelegem și mai bine, cum dreptul pozitiv nu este legea în sine, ci este legea văzută prin prisma aplicării ei zilnice de organele îndrituite.

Dar nu numai legea cuprinde astfel indicațiunea dreptului pozitiv. Când încercăm așa dar a lămuri ce e dreptul pozitiv, trebuie să-l cănsiderăm nu numai din punctul de vedere unilateral al legii, ci din acel al ansamblului isvoarelor sale formale. O scurtă vedere asupra celorlalte isvoare formale ne va arăta, încă mai ușor decât în ceea ce privește legea, că dreptul pozitiv nu stă în formule generale edictate de o autoritate a statutului, ci în deciziuni individuale dela caz la caz.

Cutuma este și ea un izvor de drept ca și legea. La noi ea a avut un rol precumpănitor în tot trecutul nostru și în toate țările la un anume moment istoric a avut un rol foarte mare. Obiceiul pământului, care constituia fundamentul dreptului nostru privat, în trecut, era într'adevăr un drept cutumiar.

Dreptul cutumiar nu este formulat de o autori-

ate de stat, cum este formulată legea, ci se descopere obiceiurile oamenilor: «inveterata consuetudo».

Obiceiul cristalizat în forme fixe se transformă uneori cu încetul într'un element de drept și fiecare ajunge atunci a avea conștiința că dreptul este așa cum îl arată acel obicei. Două condițiuni trebuie astfel îndeplinite, pentru ca obiceiul (cutuma) să fie izvor formal de drept, anume, pe lângă «inveterata consuetudo», ceea ce se numește de autorii canonici «*opinio juris, seu necessitatis*», conștiința părților că așa este dreptul.

Când în dreptul nostru vechiu, în obiceiul pământului, se împărțea, spre exemplu, între succesorii după anumite norme, averea celor morți, prin aceasta nu se făcea decât să se urmeze un vechiu obicei, „*inveterata consuetudo*“, cu respectul tuturor, căci toți credeau în conștiința lor că așa trebuie să fie, că așa este dreptul care trebuie să se aplice, și aceasta constituia «*opinio necessitatis seu juris*», opinia de drept.

Prin ce fapt însă obiceiul devine drept aplicat? În zadar s'ar fi deschis o succesiune în vechiul nostru drept, sub imperiul obiceiului pământului, în zadar ar fi crezut fiecare că așa este dreptul obligator, dacă părțile nu se puteau duce în fața unor instanțe, care să hotărască în mod definitiv, dacă într'adevăr, așa se va aplica dreptul sau altfel. Dreptul cutumiar, de altfel, neavând precizia dreptului legal, elaborarea interpretativă a acestor instanțe este mai largă, rolul lor creator mai real, decât față de dreptul legal.

Prin urmare, și aci ca și pentru lege, trebuie să facem observațiunea, că dreptul pozitiv nu stă în ceea ce a putut exista ca obicei juridic, ci în modul cum este aplicat de organele menite să-l facă respectat, adică de jurisprudență în înțelesul larg.

Tot asemenea este și cu doctrina, care uneori în istoria dreptului a fost proclamată ca o sursă de drept. De ex. la Români, în epoca imperială, părerile unor anumiți jurisconșulți autorizați erau socotite ca lege și erau proclamate obligatorii. Aceasta însemnează, că părerile lor jucau acelaș rol, pe care îl joacă legea în ziua de astăzi. Dar ele trebuiau în mod necesar să treacă prin prisma aplicării lor de instanțele judecătorești.

Adevăratul izvor formal de drept nu stă așadar nici în lege, nici în cutumă, nici în doctrină, nu stă în formule generale, ci stă în jurisprudență, în deciziunile individuale dela caz la caz. Luat în acest sens, dreptul pozitiv este drept jurisprudențial, înțelegând, însă, prin acest termen nu numai dreptul emanat dela tribunale, ci, cum am arătat, dela toate organele îndrituite să aplice dreptul, oricare ar fi ele.

Observațiunea este foarte importantă. Ea confirmă și mai mult ideea, că în afară de dreptul pozitiv există un drept rațional, pentru că această aplicare de toate zilele nu se poate face fără jo-

cul rațiunii și fără adaptarea conținutului așa ziselor surse formale la diferitele cazuri concrete, cari se prezintă spre apreciere în fiecare moment.

Dar doctrina clasică apare greșită și dintr'un alt punct de vedere, care are o importanță științifică hotărâtoare.

Omul de știință, care ar admite, că există minuni nu mai este, evident, om de știință. Orice fapt trebuie explicat. Ei bine, doctrina clasică a izvoarelor de drept, pe care am combătut-o, admite că în știința dreptului ar exista minuni.

Se spune, astfel, că începuturile oricărei stări de drept sunt fapte cari ies din domeniul dreptului, pentru că nu se pot încadra în formule generale preexistente de drept pozitiv.

Spre exemplu, formularea primei constituțiuni nu se face după nici o normă de drept. Și ar fi un singur fapt fără nici un aspect juridic, din care însă ar naște consecințe de drept, Iată cum, într'un domeniu întreg de o deosebită importanță, pentru că stă la însăși baza dreptului, ar trebui să admitem fapte inexplicabile juridicește, adică minuni juridice.

Tot astfel ar fi cu o serie de alte exemple. În legislațiunile în cari legile nu consacră sub nici o formă actele de guvernământ, cum e în Franța, spre pildă, se admite totuși în fapt, că se pot face de organele de stat anumite acte în afară de lege și chiar contra legii, numite acte de guvernământ.

În afară de aceasta, în legislațiile unde nu se reglementează starea de asediu, se admite, că, la un moment dat de criză care ar pune în primejdie societatea, puterea executivă poate să proclame starea de asediu contrar legii, contrar constituțiunii.

Toate acestea sunt inexplicabile din punctul de vedere pur juridic în concepțiunea clasică și totuși sunt realități juridice. Aceleași observațiuni sunt de făcut în cazurile vizate cu formula dreptului de necesitate.

Dar dacă asemenea lacune formidabile există în concepțiunea clasică a științei juridice, aceasta înseamnă că principiile dela care se pornește sunt greșite. Aceste principii stau tocmai în noțiunea clasică a surselor de drept, adică, așa cum am arătat, în formule generale cristalizate și proclamate dinainte de stat ca obligatorii.

Dacă se admite, că sursa de drept stă în lege, în cutumă, în doctrină, în jurisprudență și numai în ele, în formule abstracte, iar nu în aplicarea lor rațională, dela caz la caz, atunci toate exemplele de drept real date mai sus rămân în mod absolut inexplicabile pentru știința dreptului.

Dacă însă admitem, că înainte de lege și de orice sursă formală de drept pozitiv, există o noțiune rațională de drept, aplicabilă la fiecare speță individuală, noțiune care stă la baza legii și a oricărei formule generale de drept pozitiv, precum și la baza aplicării acestor formule la spețele individuale noi ce se ivesc, — atunci toate aceste lacune

se explică, pentru că nu sunt decât reflexul nevoilor inexorabile de moment, pe cari dreptul pozitiv le oglindește și le judecă dela caz la caz.

În sfârșit, dacă se admite că izvoarele formale ale dreptului pozitiv sunt numai cele arătate în doctrina clasică, atunci admitem arbitrarul, căci un organ de stat, adică orice organ, care are puterea materială în mână, poate să facă orice ar vrea cu societatea respectivă. Dreptul s'ar confunda cu forța. Dar aceasta repugnă oricărei conștiințe cu puțin bun simț juridic.

Mircea Djuvara

Conferențiar de Enciclopedia și
Filosofia Dreptului la Universitatea
din București

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ

INALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE SECȚIUNI-UNITE

Audiența de la 5 Martie 1931

Președinția D-lui Constantin G. Rătescu, președinte

Inginer G. Săpunaru cu Ministerul de Finanțe

CONSTITUȚIONALITATEA LEGILOR. — IMPOZIT. — SCUTIRE. — DACĂ CONSTITUE UN DREPT CĂȘTIGAT. — ART. 17 DIN LEGEA DIN 25 DECEMBRIE 1929 MODIFICATOARE A LEGII CONTRIBUȚIUNILOR DIRECTE ȘI PENTRU ÎNFIINȚAREA IMPOZITULUI PE VENITUL GLOBAL. — LEGILE PENTRU INCURAJAREA CONSTRUCȚIUNILOR NOI DIN 23 IULIE 1931 ȘI 3 MAI 1927. — ART. 17 DIN CONSTITUȚIE.

IMPOZIT. — ACORDAREA DE CĂTRE STAT A UNEI SCUTIRI DE IMPOZIT. — DACĂ PRIN ACEASTA SE CREEAZĂ ÎNTRE STAT ȘI CONTRIBUABIL O SITUAȚIE DE OBLIGAȚIUNI RECIPROCE.

1° Impozitul fiind o preluare efectuată asupra resurselor contribuabililor în scopul de a surveni la cheltuelile Statului, contribuabilii nu au un drept în această materie ci numai obligațiuni, ast-fel că legiuitorul poate abroga o lege fiscală care ar nesocoti interesul general, sau reveni asupra unei scutiri acordate anterior, fără ca contribuabilul să-i poată opune un drept dobândit deoarece-ce interesul general primează interesului individual.

2° Din faptul că Statul printr'o lege a acordat o scutire de impozite, nu se poate susține că s'a născut un drept de creanță contra lui, căci atunci când Statul acordă o asemenea scutire nu se crează între dânsul și contribuabil o situațiune de obligațiuni reciproce de la creditor la debitor, așa că scutirea de impozit nefiind de natură contractuală ea durează numai atât cât durează și legea de favoare de care contribuabilul se bucura și care poate fi modificată sau abrogată când interesul general și superior al Statului o cere.

No. 14. — Respins recursul făcut de către Inginer Gh. Săpunaru în contra deciziei Curții de Apel din București în proces cu Ministerul de Finanțe.

Curtea deliberând,

Având în vedere că se constată că inginer G. Săpunaru fiind impus prin procesul verbal cu Nr. 663 din 2 Mai 1930, al comisiei de pe lângă Percepția Circ. I Galben din București la impozitul global, a făcut apel în contra acestui proces verbal înaintea Comisiunii de Apel a acelu Sector cerând să nu i se socotească în calculul impozitului global venitul unui imobil construit în baza legii pentru încurajarea construcțiilor din 3 Mai 1927; că, Comisiunea de Apel prin deciziunea Nr. 97 bis din 18 Iunie 1930 a respins apelul ca nefondat pe baza legii din 25 Decembrie 1929 care a abrogat dispoziția de scutire de impozitul global din legea dela 3 Mai 1927; că, în contra acestei decizii inginerul G. Săpunaru a declarat recurs la Curtea de Apel din București și înaintea acelei Curți a cerut suspendarea judecării recursului pentru a se judeca mai întâi de Secțiunile Unite ale Curții de Casație motivele de recurs prin care se invoacă neconstituționalitatea legii din 25 Decembrie 1929, cerere la care intimatul Ministerul de Finanțe nu s'a opus.

Având în vedere motivele de casare astfel formulate :

«Neconstituționalitatea legii promulgată la 23 Decembrie 1929 publicată în Monitorul Oficial Nr. «288 din 25 Decembrie 1929, art. 17, acest text violând dispozițiunile art. 17 din Constituție.

Considerând că este adevărat că prin art. 2 al legii pentru încurajarea construirii de locuințe din 3 Mai 1927 se prevede că veniturile imobilelor noi construite atât în baza acestei legi, cât și a celor construite după 23 Iulie 1921, până la punerea în aplicare a legii din 1927, nu vor intra în calculul venitului supus impozitului global, arătându-se că pe timp de 10 ani acele imobile se vor scuti de acest impozit și de toate impozitele către Stat, județ și comună, iar după trecerea acestui timp, acele imobile vor fi impuse după cotele arătate anume în lege.

Considerând însă că, prin legea din 25 Decembrie 1929, pentru modificarea legii pentru unificarea contribuțiilor directe și pentru înființarea impozitului pe venitul global se prescrie în art. 17 că dispozițiunile articolului 2 din legea pentru încurajarea construcțiilor din 3 Mai 1927 se abrogă.

Considerând în primul rând că, principiul înscris în codul civil după care legea dispune numai pentru viitor și nu are putere retroactivă nu este de ordin constituțional, așa că legiuitorul ar putea face legi retroactive în anumite împrejurări fără a fi învinuit de violarea Constituției întrucât Constituția din 1923 nu proclamă un principiu contrariu și nu prohibă edictarea legilor cu efect retroactiv.

Că, în al doilea rând impozitul fiind o preluare efectuată asupra resurselor contribuabililor în

scopul de a surveni la cheltuelile Statului, contribuabilii nu au un drept în această materie ci numai obligațiuni, deaceia legiuitorul regulează contribuțiunile după cum crede că reclamă interesul general al Societății al cărei reprezentant este și în baza acestui principiu legiuitorul poate abroga o lege fiscală care ar nesocoti interesul general sau reveni asupra unei scutiri acordate anterior, fără ca contribuabilul să i poată opune un drept dobândit deoarece interesul general primează interesului individual.

Că, de asemenea, nu poate fi vorba nici de un drept de creanță în contra Statului, născut din scutirea de impozite, căci atunci când Statul acordă asemenea scutire nu se creiază între dânsul și contribuabil o situațiune de obligațiuni reciproce dela creditor la debitor, așa că scutirea de impozit nefiind de natură contractuală ea durează atât cât durează legea de favoare de care contribuabilul se bucură și care poate fi modificată sau abrogată când interesul general și superior al Statului o cere, așa că nu poate fi vorba nici de violarea celuilalt principiu proclamat în art. 17 din Constituție, care garantează drepturile de creanță în contra Statului.

Că, astfel fiind, dispozițiunile art. 17 din legea din 25 Decembrie 1929, nu sunt contrarii nici unui text din Constituție și deci urmează a fi declarate constituționale, iar recursul făcut de inginer Gh. Săpunaru pe acest motiv cată a fi respins.

Pentru aceste motive, respinge.

COMISIUNEA CENTRALĂ ELECTORALĂ

Avizul din 19 Mai 1931

Președ. D-lui D. Lupu, președ. la Curtea de Cas.

DREPTUL DE VOT AL FEMEILOR.—ART. 6 AL. 2 DIN CONSTITUȚIE.—ART. 375 AL. 2 ȘI ART. 376 DIN LEGEA PENTRU ORGANIZAREA ADMINISTRAȚIEI LOCALE DIN 3 AUGUST 1929.

Femeile consiliere alese în consiliile comunale sau județene, nu pot lua parte la votul pe care colegiul format din consilierii aleși ai consiliilor comunale și județene este convocat a-l da pentru alegerea unui senator în fie are circumscripție electorală, deoarece prin acordarea dreptului de vot femeilor numai în alegerile județene, comunale și sătești, legiuitorul din 1929 a înțeles a le acorda un drept limitat, pentru a le înlesni participarea cu titlu de experiență la administrarea intereselor locale, județene și comunale, iar nu un drept integral pe baza căruia să poată lua parte și la viața politică de Stat.

Comisiunea,

Luând în examinare chestiunea dacă femeile consiliere comunale și județene, alese, în baza

legei pentru organizarea administrațiunei locale, au dreptul la vot în colegiul compus din membrii aleși ai consiliilor comunale și județene, — chestiune asupra căreia D-l Ministrul al Justiției, prin rezoluțiunea pusă pe ref. înreg. sub No. 141/1931, îi cere avizul său, — stăbilește următoarele:

Exercitarea dreptului de vot pentru alegerea de deputați și senatori, este un drept esențialmente politic.

Art. 6 al. 2 din Constituție a prevăzut că legi speciale votate cu majoritate de două treimi, vor determina condițiunile sub care femeile pot avea exercițiul drepturilor politice.

Că, o astfel de lege prin care să se fi acordat femeilor pe baza susmenționatului text constituțional, exercițiul general al drepturilor politice, nu s'a votat încă de legiuitor.

Că, singura lege votată și care se ocupă de dreptul de vot al femeilor, este legea pentru organizarea administrațiunei locale din 3 August 1929, care prin art. 375 al. 2 și art. 376. prevede pentru femei atât dreptul de vot pentru alegerile dela județ, comună și sat, cât acela de a fi alese în consiliile respective.

Considerând că, prin acordarea dreptului de vot femeilor, numai în alegerile județene, comunale și sătești, legiuitorul din 1929 a înțeles a le acorda un drept limitat, pentru a le înlesni participarea cu titlu de experiență la administrarea intereselor locale, județene și comunale, iar nu un drept integral pe baza căruia să poată lua parte și la viața politică de Stat.

Cum că, acesta este sensul în care trebuie înțeleasă dispozițiunea art. 375 din legea pentru organizarea administrațiunei locale, rezultă și din debaterile cari au avut loc în parlament cu ocaziunea votării legii și în special a susmenționatului text, pentru că deși unii oratori au propus să se acorde femeilor dreptul de vot integral, Camera în urma cererei Ministerului de Interne a respins orice propuneri și a votat proiectul, care conform explicațiunilor date constituie numai o încercare, numai un pas, ca să se ajungă cândva, în viitor, la votul integral (Desb. Adunarea Deputaților No. 107, pag. 4155 și urm.).

Având în vedere că, fiind astfel stabilită întinderea dreptului de vot acordat femeilor, dispozițiunile art. 4 din legea electorală nu pot fi invocate spre a motiva extinderea acestui drept, deoarece legea electorală fiind din 27 Martie 1926, adică anterioară legii pentru organizarea administrației locale, ea nu a putut avea în vedere decât drepturile consilierilor comunali și județeni bărbați, iar nu și femei, cari la acea epocă nu aveau încă dreptul de a fi alese.

Considerând că, în afară de aceasta, chiar și în Franța, tot astfel a fost înțeleasă acordarea restrânsă a dreptului de vot al femeilor, se poate vedea din proiectul pe care l'a depus la 8 Mai

1918 în parlamentul francez d. P. E. Flandin, și în care se prevede formal, că se acordă femeilor dreptul de vot în alegerile comunale și județene, cu condițiunea formală că nu pot lua parte la alegerea senatorilor. (Duguit-Droit constitutionnel, vol. IV ed. II, pag. 471).

Că, în aceste condițiuni a permite femeilor consiliere comunale sau județene să voteze în colegiul format din consilieri comunali și județeni pentru alegerea de senator, ar fi a le permite să exercite în mod indirect drepturi pe care legea nu le-a acordat încă direct.

Pentru aceste motive,

Comisiunea este de părere că femeile consiliere alese în consiliile comunale sau județene, nu pot lua parte la votul pe care colegiul format din consilieri aleși ai consiliilor comunale și județene este convocați a da în ziua de 6 Iunie 1931 pentru alegerea unui senator în fiecare circumscripție electorală.

Semnați : D. Lupu, I. Ionescu-Dolj, D. Cihodariu, Spiridon Popescu, N. Radovici.

Adnotațiune.

„Chestiunea feministă“, mult timp legalmente necunoscută la noi și considerată ca „o glumă de saloane a intelectualilor“, constituie azi una din importante probleme ale dreptului nostru public. Legislațiunea noastră imitând în această privință pe cea franceză, a rămas până în ultimul timp ostilă situațiunii juridice a femeii.

Constituțiunea română din 29 Martie 1923 — spre deosebire de cea din 1866, care nu prevedea nimic — a renunțat la acest trecut și se ocupă de problema feministă, în termeni formali.

În adevăr, constituentul din 1923, recunoscând de întemeiate revendicările mișcării feministe pentru intrarea femeii în viața de conducere a Statului, alături de bărbați și pentru egalitatea drepturilor ei civile cu ale bărbaților, a formulat în art. 6 al. II din Constituțiune, condițiunile în cari pot fi acordate aceste drepturi femeii.

În înțelepciunea sa, constituentul a crezut că nu este potrivit moravurilor să acorde aceste drepturi chiar de prin Constituțiune, ci s'a mărginit a recunoaște numai capacitatea femeii, în mod principal, lăsând la facultatea legiuitorului ordinar alegerea momentului când să acorde și exercițiul acestor drepturi, atât pentru drepturile politice cât și pentru deplina egalitate a drepturilor civile.

Deciziunea comisiunii centrale electorale ce publicăm se pronunță asupra caracterului și întinderea dreptului de vot, acordat femeilor prin legea din 3 August 1929.

Pentru a vedea dacă soluțiunea dată e întemeiată, vom arăta în cele ce urmează care a fost soluțiunea încercărilor legislative, intervenite înainte de data Constituției, pentru soluționarea problemei feministe în România, expunere din care va apare în mod evident caracterul legii sus menționate, făcute în aplicarea textului constituțional.

I. Istoric.

Încercările legislative în România anterioare Constituțiunii sunt următoarele :

1. În 1866 cu ocaziunea făuririi primei constituțiuni s'a susținut introducerea votului universal fără deosebire de sex avere sau clasă. Eliade Rădulescu încă din 1863 erea pentru votul universal, însă contra drepturilor femeii. El califica părerea acelora cari susțineau votul universal fără distincțiuni *boliahlac universal*, explicând că această denumire vine de la vorba muscălească *boliaca*, adică minți bolnave, ne luminate ¹⁾.

2. La 1918 s'a depus la Senat, la Iași, în timpul retragerii, un proiect, redactat de mult regretatul profesor de drept civil, C. Nacu, prin care se acordau drepturi civile femeilor. Proiectul a rămas în cartoane.

3. În 1919, în proiectul de lege electorală ce se întocmise de o comisiune parlamentară, se acorda drept de vot și femeilor. Proiectul n'a fost votat.

4. Decretul lege No. 2037, publicat în Monitorul Oficial No. 29, din 23 Mai 1919, e cel dintâi act de legislație pozitivă, prin care s'a recunoscut femeilor un drept cu oarecare caracter politic și anume, pentru acelea cari se ocupau cu opere de binefacere, li s'a recunoscut dreptul de a fi numite în comisiunile interimare.

5. Proiectul de lege pentru organizarea administrațiunii locale din 1921, datorit d-lui C. Argetoianu, pe atunci ca și azi Ministru de interne, prevedea prin art. 12 și 13, dreptul de vot la comună, pentru toți românii de ambele sexe. Proiectul a fost votat de Senat, după care fiind depus și la Cameră, împrejurările politice i-au împiedecat votarea.

După cum se poate vedea din cele expuse, intențiunea legiuitorului român nu s'a manifestat nici odată pentru acordarea drepturilor politice integrale și deodată femeilor.

Aceasta explică credem de ce nici după constituțiune nu s'a votat o lege cu caracter general în acest sens.

II. Legile facute în aplic. art. 6 al. II din Constituțiune.

Legiuitorul s'a arătat și după constituțiune foarte parcimonios față de femei, atât în privința dreptului de electorat cât și a celui de egalitate civilă.

Totuși un început s'a făcut în ambele direcțiuni.

a) Relativ la drepturile civile.

Deși nu s'a făcut o lege cu caracter general, sunt însă legi speciale cari în unele materii și poate în cele mai urgente, au stabilit egalitatea.

Astfel, e legea asupra contractelor de muncă, din 5 Aprilie 1931, care prin art. 40 și 63, stabilește, pe deoparte, dreptul femeii măritată, de a încheia convențiuni de muncă și a exercita acțiunile ce decurg din ele, fără autorizațiunea soțului, oricare ar fi regimul sub care s'au căsătorit; iar, pe de altă parte, de a dispune de salariul, beneficiile sau achizițiunile provenite din remunerarea de orice fel a muncii sau a serviciilor ei.

1) *Votul și Răsvotul* de Eliade Rădulescu, 1863 pag. 53. Vezi și „*Drepturile femeii în constituțiunea viitoare*“ de d-na Calipso Botez în vol. Institutului Social Român. Unii cred că cuvântul *boliahlac*, ar fi o aluzie la părerea lui Boliac.

b) Relativ la dreptul de electorat.

1. Mai întâiu, legea pentru unificarea administrativă, din 14 Iunie 1925, a recunoscut femeilor dreptul de a fi cooptate ca consilieri comunale, însă numai în comunele urbane (art. 17 și 24), în raport cu populațiunea comunei.

2. Prin legea pentru organizarea administrațiunii locale, azi în vigoare din 3 August 1929, prin art. 375 și 376 legiuitorul român a acordat femeilor dreptul de a fi atât alegătoare în alegerile pentru județ, comună și sat, cât și acela de a fi alese în consiliile respective ale acestor instituțiuni locale. Legea a fost votată cu două treimi, conform dispozițiunilor constituționale.

Cu ocaziunea discuțiunii legii de mai sus, unii deputați au cerut acordarea dreptului de vot integral femeilor, însă această propunere a fost înlăturată și cu drept cuvânt, pentru că ea nu putea fi rezolvată într'o lege cu caracter special, pentru administrațiunea locală.

După cum se vede, legiuitorul român a acordat femeilor un drept limitat, restrâns. El s'a inspirat, de sigur, din modul cum au procedat alte State în această materie, ex. Belgia și Jugoslavia, cari au acordat femeilor, mai întâi, cu titlu de încercare, dreptul de vot la Comună și județ adică un drept administrativ pentru ca, mai târziu să extindă acest drept și pentru alegerile de la Cameră și Senat¹⁾. De altfel, legiuitorul din 1929, procedând astfel, a ținut linia de conduită pe care Parlamentul și parlamentarii o manifestase și înainte de Constituțiune.

Prin acordarea acestui drept femeilor, în condițiunile expuse, se naște întrebarea dacă dreptul acordat are un caracter politic sau din contra este un drept administrativ, *sui-generis*.

Unii au spus că dreptul de vot în alegerile administrative de la comună și județ, nu ar putea avea caracter politic, pentru că în aceste administrațiuni, este vorba numai de interesele locale fără preocupări politice și ca atare ele se aseamănă mai mult cu niște societăți comerciale, în care votează toți cei interesați, pe baza acțiunilor ce posedă. Această concepțiunea e răspândită mai mult în țările slave.

În sprijinul acestei idei, la noi ar veni faptul că legea pentru organizarea administrațiunilor locale din 1929, între alte scopuri urmărite, după cum se arată în expunerea de motive, este și acela de a scoate administrațiunea din politică.

Intr'o altă părere, care este și a noastră, se susține că alegerile administrative dela comună, au întotdeauna și o notă politică, prin legătura ce o au cu cele legislative și pentru considerațiunea că comuna nu este de cât o parte, o celulă a Statului. Aceasta a doua părere este aceea care predomină în Statutele latine.

Din cele expuse, concluziunea care se impune este aceea că dreptul acordat femeilor prin art. 375 și 376 din legea pentru organizarea administrațiunii locale, chiar dacă ar fi considerat ca fiind de natură politică, el nu poate fi decât un drept politic *sui-generis*, un drept politic special.

1) Statele cari au acordat drepturi politice integrale femeilor sunt: Finlanda (1906), Norvegia (1907), Danemarca (1917), Anglia (1918), Germania (1918), Austria (1919), Polonia (1919), Suedia (1919), Cehoslovacia (1920), Islanda (1915—1920).

În foarte multe țări din Statele Americii și din Australia, femeile se bucurau de drepturi politice de foarte multă vreme 1869, 1893, 1896 etc. Națiunea evreească din Palestina a acordat drepturi femeilor în 1919.

Acest drept special, fiind de prin chiar legea care l-a acordat, limitat numai la alegerile comunale, județene și sătești, el nu poate fi extins pe cale de interpretare, că orice drept excepțional, până la a recunoaște femeilor, chiar când au calitatea de consilieri comunale, dreptul de a lua parte la alegerea senatorială pentru alegerea *senatorului administrativ*, căci aceasta ar însemna a permite femeilor să exercite indirect, un drept pe care legea nu l'a acordat direct, ceea ce de sigur că nu e admisibil.

Așa fiind, avizul dat de Comisiunea centrală electorală este neîndoios în spiritul și litera legii¹⁾.

Cât despre dreptul de electorat politic integral, pentru femei, *dreptul motor*, cum a fost numit, el va fi de sigur acordat de legiuitor, îndată ce va constata că femeile au trecut cu succes primele examene: votul la județ și comună, care a fost considerat drept *curs primar*, în materie de electorat.

Primele încercări sunt necontestat în favoarea femeilor, așa că momentul integrării dreptului va veni.

Totuși femeile române, trebuie să știe că prezența lor în viața politică a țării nu e necesară numai pentru a îngroșa rândurile partidelor și a mări numărul partizanilor. Țara, cunoscând puterea de sacrificiu a femeilor române, de care au dat atâtea dovezi în marele război, așteaptă dela ele un aport vădit în lecuirea relelor, în alinarea suferințelor și ele trebuie să facă să se vadă aceasta chiar de acum în programele lor, că numai așa vor grăbi soluțiunea ce sunt în drept să aștepte.

Ionescu-Dolj

CURTEA DE APEL DIN IAȘI S. II

Audiența de la 22 Ianuarie 1931

Președinția D-lui M. D. Patron, președinte

Herșcu și Sura Segal cu Eduard Margulies

EXECUȚIE SILITĂ. — EXECUȚIE IMOBILIARĂ. — CONTESTAȚIE. — RESPINGERE. — APEL. — INADMISIBILITATE. — ART. 533 PR. CIVILĂ

Dispozițiunile art. 533 pr. civilă potrivit cărora este inadmisibil apelul făcut contra hotărârilor Tribunalului date în materie de contestație la urmărirea ce se face asupra unui bun nemiscător, când prin aceste hotărâri se respinge contestația, se aplică și atunci când apelul se îndreaptă contra unei jurnal prin care se numește un conservator asupra imo-

1) L. Duguit, în tratatul său de drept Constituțional — a doua edițiune din 1923, pag. 471, ne arată că proiectul depus la 8 Mai 1918 de d. P. Flaudin la Cameră, în numele Comisiunii sufragiului universal, pentru votul femeilor, în Consiliile generale, municipale și de arondisment, prevedea condițiunea: *«que les femmes ne pourraient pas être délégués sénatoriaux»*. Este știut, că senatorii în Franța conform art. 2 și 4 din legea constituțională, din 28 Februarie 1875 relativă la organizarea senatului sunt aleși, unii de Adunarea Națională, și alți de către departamente în cari votează: consilieri generali, consilieri administratori și delegați aleși, unul de fiecare consiliu municipal. Această chestiune s'a discutat de curând și în Senatul român, cu ocaziunea alegerilor generale din acest an, în ședința de la 18 Iunie 1931, cu ocazia alegerii de la Universitatea din Gluj, a d-lui profesor Bănescu, unde luase parte la vot și o doamnă profesoară și fiindcă majoritatea o câștigase cu un singur vot. Senatul a validat totuși alegerea. E de sigur o soluție politică, nu una juridică.

bilului urmărit, dacă atât din contestația făcută înaintea primei instanțe, cât și din apelul făcut de contestatori, rezultă în mod evident că ceea ce se urmărește de dânsii este scoaterea de sub urmărire a imobilului.

No. 9. — Respins ca inadmisibil apelul declarat de Herșcu Segal și Sura Segal în contra sentinței civile cu No. 131/1930 a Trib. Iași S. II-a în proces cu Eduard Margulies.

Curtea în majoritate,

Văzând apelul făcut de Herșcu Segal și Sura Rifea Segal contra sentinței civile No. 131/1930 a Tribunalului Iași Secția III-a, dată în contestația făcută de aceștia pentru scoaterea conservatorului numit pe proprietatea lui Moise Segal la cererea creditorului Eduard Margulies ;

Văzând actele din dosar și susținerile părților din care rezultă următoarele :

Eduard Margulies pe baza unui act de ipotecă autentificat de Tribunalul Iași Secția III-a, sub No. 154/1928 scoate în vânzare imobilul proprietatea lui Loise Segal ; odată cu aceasta face cerere de numirea unui conservator pentru paza imobilului urmărit și Tribunalul Iași Secția III-a, în baza art 518 pr. civ. cu jurnalul No. 238/1930 numește conservator pe Emil Miclescu, iar prin procesul verbal No. 126/1930 a Corpului Portăreilor Tribunalului Iași se instalează conservatorul. În contra acestui jurnal și a procesului verbal de instalare, Herșcu Segal și Sura Rifea Segal fac contestație susținând că, două apartamente din imobilul ce se urmărește și ocupat de Pincu Foni Sloim Perlof, aparține contestatorilor și că sunt singuri în drept a încasa chiriile și că actul de împrumut pe baza căruia se urmărește imobilul arătat mai sus de Eduard Margulies, este nul și inexistent.

Tribunalul Iași Secția III-a cu sentința No. 131 din 1930 respinge contestația făcută de Herșcu și Sura Rifea Segal considerând că contestatorii au abandonat folosința acelor două apartamente lui Moise Segal și deci acea folosință intrând în patrimoniul lui M. Segal, a devenit împreună cu tot restul averii sale gajul creditorilor.

În contra acestei sentințe declară apel Herșcu și Sura Rifea Segal susținând că, Tribunalul rău a menținut conservatorul acelor două apartamente care au fost închiriate lor pe timp de zece ani cu contract autentic și în prezent se ocupă de S. Prelof și Pincu Foni și între alte cuvinte, mai susține că actul de ipotecă, a lui Eduard Margulies în baza căruia urmărește imobilul lui Moise Segal este nul fiind făcut în timpul când era în încetare de plăți și cere a se pronunța nulitatea lui.

În acest apel introdus intimatul Eduard Margulies opune inadmisibilitatea apelului bazat pe dispozițiile art. 533 pr. civ.

Văzând că potrivit art. 525 pr. civ. contestațiile ce se fac în contra urmăririi de nemișcătoare din

partea debitorului, ori a creditorilor, sau din partea altor al treilea cari, intervin, ori pentru a se anula urmărirea, sau pentru revendicarea sau păstrarea unui drept de proprietate, sau a oricărui drept asupra nemișcătoarelor urmărite, se face la Tribunalul care ordonă urmărirea, iar după disp. art. 533 pr. civ. este inadmisibil apelul făcut contra hotărârilor tribunalului, date în materie de contestație la urmărire ce se face asupra unui bun nemișcător, aceste hotărâri fiind date numai cu recurs odată cu ordonanța de adjudecare, iar aceste dispozițiuni se aplică și terților persoane.

Văzând că deși contestația introdusă de Herșcu Segal și Sura Rifea Segal este în contra Jurnalului No. 238/1930 prin care se numește conservator asupra imobilului urmărit, care s'ar părea că tinde să reformeze o măsură care nu atinge însăși urmărirea, totuși atât în contestația introdusă la prima instanță, din apelul făcut de contestatori, rezultă în mod evident, că ceea ce se urmărește de ei este scoaterea de sub urmărire a imobilului ce pretind al avea luat în chirie, cu alte cuvinte, anularea urmăririi acestui imobil.

Se spune, în adevăr, expres aceasta și prin contestația introdusă la prima instanță, — unde se cere reformarea și a jurnalului de scoatere în vânzare cu consecința ei scoaterea imobilului de sub urmărire și aceluia de numirea unui conservator — și prin petiția de apel — unde se cere de asemenea scoaterea de sub urmărire a acestor imobile ; evident atunci că, prezentarea și judecarea acestei contestațiuni, urmează să se facă după regulile arătate prin art. 525 pr. civ., care se ocupă de opozițiile făcute contra unei urmăririi nemișcătoare, fie pentru a anula urmărirea sau pentru revendicarea ori păstrarea unui drept de proprietate ;

Se vorbește în adevăr în contestație și despre jurnalul de numire a conservatorului și se cere și reformarea lui, această cerere însă, nu este decât consecința celei d'întâiu, a anulării vânzării, care atrage de la sine și pe cea de a doua și pe care partea o și sprijină pe nulitatea actului în baza căruia urmărirea se face, căci în definitiv dacă nu ar cere anularea vânzării, cu ce drept contestatorii cari nu sunt decât simplii chiriași ai imobilului scos în vânzare, s'ar opune la numirea conservatorului ?

Că deși contestatorii susțin că și restrâng apelul numai în ce privește numirea conservatorului, totuși în dezvoltarea apelului astfel restrâns se întemeiază pe aceleași motive din contestația de la prima instanță și din apelul introdus.

Că dar, pentru toate considerațiunile de mai sus, în specie are loc, aplicarea art. 533 pr. civ. și deci apelul este inadmisibil și ca atare Curtea în majoritate, are a-l respinge, fără a se mai ocupa și de subsidiarul propus de apelanți în ședința de la 12 Noembrie 1930.

Pentru aceste motive redactate de D-l Consilier N. N. Gane, respinge.

Semnații: *M. D. Patron, A. T. Bercea, N. N. Gane.*

Opiniune.

Văzând că în specie este vorba de a se ști dacă Herșcu Segal și Sura Segal, contestatorii au drept de apel în contra sentinței Tribunalului Iași Secția III-a. No. 131 din 11 Iunie 1930, prin care li se respinge pentru motive de fond contestația ce au făcut relativă la numirea unui conservator, însărcinat cu încasarea veniturilor casei din Iași Str. Elena Doamna No. 62, proprietatea debitorului Eduard Margulies.

Văzând că contestatorii soți Herșcu și Sura Segal susțin ca au în principiu dreptul de apel, întru cât contestația lor fiind făcută conform art. 400 și urm. pr. civ., prin art. 402 li se acordă în mod formal acest drept, iar intimatul Ed. Margulies pretinde că nu există în specie decât dreptul de recurs, fiind vorba de o contestație la urmărire imobiliară care s'a respins (art. 533 pr. civ.).

Văzând că procedura civilă organizează diferitele moduri după cari o persoană ce se pretinde lezată poate adresa Justiției o plângere în contra unei alte persoane care îi vatămă drepturile sale; astfel, pe lângă acțiunea în Justiție propriu zisă, cineva poate formula o cerere înaintea instanțelor de judecată conform art. 66 bis pr. civ. (reféré), sau conform art. 104 pr. civ. (jurnal de cameră de consiliu), sau conform art. 400 pr. civ. (contestație la executare) sau, în sfârșit, conform art. 530 pr. civ. (contestația la vânzările imobiliare).

Având în vedere, că în această privință, partea ce se adresează Justiției are libera alegere a modului în care înțelege să o facă și indiferent de temeiurile în fond ale acțiunii, calea de atac în contra hotărârei primei instanțe este indicată de dispozițiile procedurale relative la modul în care reclamantul a înțeles să lege litigiul; cu alte cuvinte, el poate greși drumul pe care a pornit, din pricină că pentru pretențiile pe care le formulează și modul cum le motivează trebuia să aleagă un alt drum, dar această greșală a lui care va face ca acțiunea în fond să-i fie respinsă, nu-i poate cu nimica vătăma însă în ce privește căile de atac pe care legea le permite după modul cum el a legat instanța.

Văzând că în speță, indiferent de motivele pe care își sprijină pretențiile lor, contestatorii Herșcu și Sura Segal, explicând înțelesul contestației scrise ce au făcut la 15 Aprilie 1930, declară că ei înțeleg a se plânga în potriua executării jurnalului Tribunalului Iași Secția III-a No. 237 din 13 Ianuarie 1930, prin care s'a numit conservator asupra casei din Iași Str. Elena - Doamna No. 62, cu însărcinarea de a încasa veniturile imobilului;

Că ei adaugă a fi făcut această contestație conform art. 400 pr. civ., ceiace de altminteri a susținut și intimatul la prima instanță (vezi jurnalul Tribunalului No. 5481 din 6 Iunie 1930) când tribunalul a constatat că pentru rezolvarea conflictului judiciar dintre părți, instanța este legată în conformitate cu dispozițiile art. 400 pr. civ., împrejurare în care apelul este admisibil, potrivit art. 402 din același cod.

Văzând că în definitiv, chiar dacă nu s'ar lua în considerație nici susținerile părților, nici modul în care prima instanță a considerat că ar fi legată

Instanța, este cert că contestatorii au înțeles prin contestația în discuție să se plângă în contra numirii unui conservator asupra imobilului urmărit, sau mai exact în contra executării acestui jurnal.

Că, indiferent de motivele pe care contestatorii soții Herșcu și Sura Segal își sprijină contestația, acele motive fiind ele temeinice sau nu (ceiace nu se va putea examina de cât atunci când se va intra în judecata afacerii în fond, odată apelul declarat admisibil în formă), fiind în specie vorba de o contestație la executarea jurnalului prin care Tribunalul numește un conservator asupra imobilului urmărit, iar nu de o contestație asupra urmăririi însăși, urmează că apelul de față trebuie considerat ca admisibil în principiu; numirea conservatorului este o măsură accesorie, de siguranță, luată în cursul urmăririi, cu totul distinctă de actele de urmărire propriu zise adică acele care tind la vânzarea imobilului pentru despăgubirea creditorului urmărit;

Că această situație se impune cu atât mai mult, cu cât găsindu-se apelul admisibil în cazul de față și chiar admitându-se în fond nu s'ar întârzia cu nimic efectuarea vânzării bunului urmărit, această amânare a vroit s'o evite legiuitorul prin dispozițiile de excepție ale art. 533 pr. civ. suprimând în mod excepțional dreptul de apel cu toate că întreaga noastră procedură civilă este bazată pe sistemul celor două grade de jurisdicție.

Pentru aceste motive, menținem opinia pe care am susținut-o prin jurnalul Curței No. 3156 din 15 Noembrie 1930, când s'a declarat divergență.

Semnații: *Eug Petit, Em. Dragomir.*

BIBLIOGRAFIE

A apărut :

„Contractul în favoarea terților“

Studiu de drept civil român și de drept civil comparat, opera inedită a defunctului *Aurel P. Zeleanu*, fost conferențiar de drept civil la Facultatea de Drept din Iași, publicată de către soția sa.

Această remarcabilă monografie de 700 pagini a fost dată la iveală, după îndemnul savantului fost profesor al Facultății de Drept din Paris și fost consilier la Casația Franceză, *Ambroise Colin*, lucrare pe care el o califică de savantă.

Prețul de vânzare este de 550 lei, contra ramburs la D-na *Elena Zeleanu, Parcul 11 Iunie, Craiova.*

*

A apărut :

Recursul în Casație și Contenciosul Administrativ

Un foarte apreciat și util volum de 1200 pagini cuprinzând comentarul legilor Curții de Casație și a Contenciosului Administrativ, după doctrină și jurisprudență, de D-l *C. Hamangiu*, Consilier la Inalta Curte de Casație și Justiție, membru onorar al Academiei Române, directorul revistei «*Pandectele Române*», cu colaborarea D-lor *Rihard Hut-schneker* și *George Iuliu* avocați.

Editura «*Naționala*» S. Ciornei, București, 1930.

Prețul lei 600